

Kulturutskottets yttrande

1987/88:5 y

om lagstiftningsåtgärder mot våldsskildringar i videogram, m.m. (prop. 1986/87:151 delvis)

KrU
1987/88:5 y

Till konstitutionsutskottet

Konstitutionsutskottet har den 27 maj 1987 beslutat bereda kulturutskottet tillfälle att yttra sig över proposition 1986/87:151 om ändringar i tryckfrihetsförordningen m.m. jämte motioner.

Konstitutionsutskottet har vidare den 10 september 1987 berett kulturutskottet tillfälle att yttra sig över ett antal motioner om olika massmediefrågor m.m.

Med anledning av konstitutionsutskottets beslut har kulturutskottet den 10 november 1987 yttrat sig över *dels* motioner om radio- och TV-sändningar i kabelnät och om kontroll över medieutvecklingen, *dels* motioner om etableringsfrågor på radio- och TV-området och om reklamfinansierad TV (KrU 1987/88:1 y).

Konstitutionsutskottet har slutligen den 2 februari 1988 berett kulturutskottet tillfälle att yttra sig över ett antal motioner rörande videovåldsfrågor.

I detta yttrande behandlar kulturutskottet – med anledning av konstitutionsutskottets remisser – främst frågor om lagstiftningsåtgärder mot våldsskildringar i videogram och filmer som inte visas offentligt.

Vissa bakgrundsuppgifter

I den lagrådsremiss som föregått propositionen förordades en utbyggnad av grundlagsskyddet för radio, TV, film, videogram och vissa andra medier (se prop. främst s. 29–32). Efter lagrådsbehandlingen stod det emellertid klart att en bred enighet om den lösning som valts i remissen inte skulle kunna uppnås i riksdagen (prop. s. 320). Förslaget i denna del lades därför inte fram i propositionen. Sedermera har frågan om ett utbyggt grundlagsskydd för de angivna medierna beretts ytterligare i justitiedepartementet under medverkan av företrädare för de fem riksdagspartierna. Därvid har tre olika modeller för ett grundlagsskydd för nya medier diskuterats. Det har emellertid visat sig att tillräckligt bred anslutning till någon av de tre lagtekniska modellerna inte kunnat uppnås. Företrädare för justitiedepartementet har förklarat att ställning till de aktuella frågornas fortsatta behandling får tas sedan riksdagen har behandlat propositionen.

Gällande bestämmelser

Sedan länge finns regler om filmcensur i biografförordningen (1959:358). Där föreskrivs bl.a. att filmer inte får godkännas för offentlig visning, om deras förevisande "på grund av det sätt, varpå händelserna skildras, och det sammanhang, vari de förekomma, kan verka förråande eller skadligt upphetsande eller förleda till brott".

Lagen (1981:485) om förbud mot spridning av filmer och videogram med våldsinslag (videovåldslagen) trädde i kraft den 1 juli 1982. Lagen har därefter vid några tillfällen ändrats.

I korthet innebär den nuvarande lagstiftningen bl.a. följande. Filmer och videogram med skildringar av sexuellt våld eller tvång eller närgångna eller utdragna skildringar av grovt våld mot människor eller djur (s.k. extremvåld) får inte i yrkesmässig verksamhet eller annars i förvärvssyfte spridas till allmänheten genom saluhållning eller annat tillhandahållande eller genom visning (1 §).

När det gäller barn under 15 år innehåller lagen ett starkare skydd, som innebär att filmer och videogram med ingående skildringar av verklighetstrogen karaktär som återger våld eller hot om våld mot människor eller djur inte i yrkesmässig verksamhet eller annars i förvärvssyfte får lämnas ut eller spelas upp vid särskild anordnad visning där sådan minderårig är närvarande (2 §).

Undantagna från nu angivna regler är filmer som godkänts av biografbyrån eller videogram med samma innehåll liksom Sveriges Radios program.

Inte endast detaljister utan också grossister och andra leverentörer har uttryckligen gjorts straffrättsligt ansvariga som gärningsmän för spridningen av filmer och videogram med våldsinslag.

Allmänt åtal för brott mot videovåldslagen får väckas endast efter medgivande av statens biografbyrå.

Med giltighet fr.o.m. den 1 januari 1986 har genom lagändringar reglerna om förhandsgranskning av filmer utvidgats till att avse även videogram som skall visas offentligt.

I lagstiftningsärendet avsågs motionskrav om att den obligatoriska förhandsgranskningen av videogram skulle utvidgas till att omfatta även sådana som är avsedda för privat bruk, dvs. sådana som säljs eller hyrs ut till allmänheten. Konstitutionsutskottet ansåg – i likhet med kulturutskottet, som avgivit yttrande i ärendet – att motionerna borde avslås. Konstitutionsutskottet hänvisade främst till att det utredningsarbete som skedde inom utredningen (U 1985:10) om våldsskildringar i rörliga bilder (våldsskildringsutredningen) borde avvaktas innan slutlig ställning togs till innehållet i de ifrågasvarande motionsyrkandena (KU 1985/86:11, KrU 1985/86:1 y). Kulturutskottet ansåg och konstitutionsutskottet instämde i den av kulturutskottet gjorda bedömningen att utredningsarbetet var nödvändigt för att belysa konsekvenserna av en längre gående förhandsgranskning såväl från yttrandefrihetssynpunkt som från praktiska och ekonomiska synpunkter.

Beträffande den ovan nämnda våldsskildringsutredningen finns skäl att redovisa följande.

Utredningen skall kartlägga hur utvecklingen av nya medier för att återge inspelningar av rörliga bilder påverkar risken för att framför allt barn och ungdomar utsätts för skadeverkningar genom våldsskildringar i sådana inspelningar. Utredaren skall vidare bedöma om utvecklingen kan väntas leda till att det behövs nya eller ändrade regler för att motverka sådana skador. Utredaren skall i så fall avge förslag till lämpliga regler. Alternativet med förhandsgranskning av alla filmer och videogram skall belysas ingående. Utredaren skall vidare behandla vissa frågor rörande barncensuren samt se över biografförordningen med tillhörande författningar i tekniskt hänseende.

På försommaren förra året avgav den dåvarande utredningsmannen rapporten (Ds U 1987:8) Videovåld. I denna ges en översikt över dagsläget i fråga om hemvideo. Bl.a. behandlas spridningen av videobandsplacare, tittarvanor och videogrammarknaden. Vidare redovisas i korthet innehållet i gällande rätt och tillämpningen av videovåldslagen. En redogörelse för det aktuella läget inom påverkansforskningen har tagits in i rapporten. Olika tänkbara åtgärder för att komma till rätta med våldsskildringar i rörliga bilder diskuteras. Härvid behandlas bl.a. alternativet med allmän förhandsgranskning av videogram. Syftet med rapporten är främst att bidra med underlag för en allsidig diskussion om tänkbara åtgärder för att motverka skadeverkningar genom våldsskildringar i rörliga bilder.

En omfattande remissbehandling av rapporten har skett. Utredningsuppdraget beräknas enligt vad utskottet inhämtat bli slutfört före sommaren.

I det följande kommer utskottet att närmare beröra innehållet i rapporten.

Propositionen

I den nu aktuella propositionen föreslås det inte någon ändring av bestämmelserna då det gäller kravet på förhandsgranskning av film och videogram som skall visas offentligt. Departementschefen anser att det finns starka skäl för att staten inte avhänder sig möjligheten att inskrida mot spridningen till allmänheten av upptagningar av rörliga bilder som, på det sätt som närmare angivits i propositionen (s. 91–92) kan ha en skadlig inverkan på åskådarna. Han anför att det därför alltjämt finns behov av möjligheten att kunna ingripa mot våldsskildringar i dessa medier. I ett särskilt avsnitt diskuteras här efter formerna för sådana ingripanden, och då framför allt möjligheterna till förhandsgranskning visavi utrymmet för straffrättsliga ingripanden i efterhand. Tre huvudalternativ anges: enbart förhandsgranskning, enbart efterhandsingripanden eller en kombination av båda metoderna. Det framhålls också att man kan ha olika alternativ för olika spridningsformer för rörliga bilder.

Först tas upp frågan om förhandsgranskning av filmer och videogram som sprids på annat sätt än genom offentlig visning. Det konstateras att frågan utreds av våldsskildringsutredningen. Departementschefen anser att han inte

har underlag för att nu föreslå någon grundlagsregel som tillåter annan censur än den som avser offentlig förevisning. Då det härefter gäller förhandsgranskning av filmer och videogram avsedda för offentlig förevisning konstateras att de principiella betänkligheterna mot censur inte gör sig särskilt starkt gällande när visningen är avsedd för barn. Angelägenheten av att barn skyddas mot psykiska skador av olämpliga filmer understryks. I avvaktan på resultatet av våldsskildringsutredningens arbete – utredningen skall bl.a. överväga frågan om vilka åldersgränser som bör gälla – bör dessa gränser finnas kvar anser departementschefen. I frågan om offentlig visning för vuxna kommer departementschefen – efter en ingående diskussion (prop. s. 94–95) – fram till att den obligatoriska förhandsgranskningen skall kunna finnas kvar och att ställning senare får tas till vilka grundlagsändringar som våldsskildringsutredningens arbete kan motivera. Förhandsgranskningen skall liksom hittills kunna vara förenad med en möjlighet att helt eller delvis förbjuda den granskade produkten. Departementschefen framhåller som skäl för sitt ställningstagande i denna del bl.a. att det – med hänsyn till våldsskildringsutredningens uppdrag – skulle vara inkonsekvent och dessutom i strid med en kraftig opinion att nu avskaffa förhandsgranskningen av filmer och videogram som skall visas offentligt för vuxna.

Slutligen behandlas i propositionen möjligheterna till efterhandsingripanden mot våldsskildringar. Det föreslås att ansvarsbestämmelserna i videovåldslagen förs över till brottsbalken. Beträffande vissa sakliga ändringar – det föreslås i sammanhanget, bl.a. viss utvidgning av det straffbara området vid skildring i stillbild – hänvisar utskottet till propositionen (främst s. 87-103, 183, 326).

I lagrådsremissen hade föreslagits *dels* att i den i 18 kap. andra avdelningen tryckfrihetsförordningen (TF) medtagna katalogen över yttrandefrihetsbrott skulle ingå det nya brottet olaga våldsskildring, såvitt gäller rörliga bilder (motsvarande 1 § videovåldslagen), *dels* att ett system skulle införas som – efter förebild av ensamansvaret för tryckta skrifter – skulle innebära att det straffrättsliga ansvaret för framställningar som offentliggörs genom filmer och videogram bärs av en ensam, på förhand bestämd person. Utgivaren skulle vara densamme, oavsett i vilken form en film eller ett videogram hålls allmänheten till handa – genom offentlig visning, spridning av exemplar genom försäljning eller uthyrning på annat sätt. Förslaget, som i princip överensstämde med YFU:s förslag, byggde bl.a. på att utgivaren skulle ha ett bestämmande inflytande över framställningens innehåll och offentliggörande (prop. s. 77). Saknar han det eller är han utsedd för skens skull, faller ansvaret för framställningens innehåll på den som har ansvaret för att utse utgivaren. Enligt förslaget – intaget i 17 kap. i den nya avdelningen till TF – skulle utgivare utses av den som bedriver verksamheten.

Eftersom förslagen om ändrade grundlagsregler för bl.a. filmer och video – däribland bestämmelsen om ansvarig utgivare – inte läggs fram för riksdagen kommer det enligt propositionen att allttjämt vara den som enligt vanliga regler är gärningsman som skall bära ansvaret för brottet olaga våldsskildring i rörliga bilder.

I en rad motioner framställs yrkanden där det genomgående syftet är att regler snarast möjligt skall införas om obligatorisk förhandsgranskning av filmer och videogram som försäljs eller, vilket är det vanliga, hyrs ut till allmänheten. I de flesta av motionerna yrkas att riksdagen hos regeringen skall begära förslag om sådan förhandsgranskning.

I en motion 1987/88:K421 (c) föreslås att förhandsgranskning av videogram avsedda för privat bruk skall ske enligt bestämmelserna i biografförordningen. För biografbyråns prövning av om en videofilm skall godkännas skall dock i stället för bestämmelserna i 3 § i förordningen gälla bestämmelserna i 1 och 2 §§ videovåldslagen om extremvåld m.m. I motionen framläggs ett lagförslag i saken.

I två motioner 1986/87:K423 (c) yrkande 2 och 1987/88:K428 (c) yrkande 2 yrkas att det i en lag om förhandsgranskning skall tas in bestämmelser om att godkända filmer och videogram skall innehålla en innehållsförteckning utfärdad av granskningsmyndigheten.

I motion 1986/87:K123 (m) yrkande 7 föreslås att riksdagen avslår propositionens förslag om upphävande av videovåldslagen och om införande i brottsbalken av bestämmelser gällande brotten olaga våldsskildring och otillåten utlämning av film eller videogram. Motionärerna anser inte att det finns anledning att genomföra propositionsförslaget i förevarande del mot bakgrund av att detta skulle bli ett provisorium i väntan på den grundlagsreglering av saken som senare skall genomföras.

Motionärerna anser alltså att videovåldslagen skall vara kvar. Enligt motionärerna bör dock lagen ändras så att – i överensstämmelse med vad YFU i förevarande hänseende föreslagit – ett system med ansvarig utgivare införs för filmer och videogram. Vidare yrkas avslag på ett förslag i propositionen om en utvidgning av det straffbara området då det gäller stillbilder.

Utskottet

Av den redovisning utskottet lämnat i det föregående framgår att det är en fråga som dominerar i motionerna, nämligen hur samhället med hjälp av lagstiftningen skall motverka skadeverkningar – i första hand för barn och ungdom – genom våldsskildringar i videogram och filmer. Eftersom den nuvarande lagstiftningen innebär att videogram och filmer som visas offentligt skall förhandsgranskas, koncentreras intresset till skildringar som allmänheten får tillgång till genom köp eller förhyrning.

Utskottet har i skilda sammanhang framhållit angelägenheten av att barn och ungdom skyddas från skadeverkningar som våldsskildringar i filmer och videogram kan medföra. Den forskning som hitintills redovisats på området i fråga om effekterna av sådana skildringar kan inte anses ha gett ett helt entydigt resultat. Utskottet hänvisar härvidlag till den översikt rörande det aktuella forskningsläget då det gäller våldsbrottsligheten och videovåldet som gjorts av våldsskildringsutredningen (Ds U 1987:8 s. 49). Utskottet anser dock att det i vart fall kan slås fast att riskerna för allvarliga effekter för barn och ungdom är så betydande att detta motiverar omfattande och långtgående

insatser från samhällets sida. I detta sammanhang är det framför allt fråga om huruvida insatser av lagstiftningskaraktär är påkallade och – om så bedöms vara fallet – vilken utformning lagstiftningen skall få. Då det gäller andra insatser som syftar till att bekämpa skadliga våldsskildringar än sådana som är av lagstiftningskaraktär anför utskottet i ett senare avsnitt vissa synpunkter. I flera av motionerna kommer den uppfattningen till uttryck att det inte är möjligt att uteslutande genom lagstiftningsåtgärder lösa det föreliggande problemet. Utskottet delar denna uppfattning.

Med hänsyn till den av utskottet gjorda bedömningen av riskerna för skadliga effekter på framför allt barn och ungdom av våldsskildringar i rörliga bilder – och med utgångspunkt i de erfarenheter som finns bl. a. då det gäller den filmgranskning som görs av statens biografbyrå – anser utskottet att ytterligare lagstiftningsåtgärder kan bli nödvändiga. I överensstämmelse med vad som föreslås i motionerna bör under alla omständigheter åtgärder komma till stånd som har till syfte att på ett effektivare sätt än för närvarande förhindra att i vart fall barn och ungdom får tillgång till grova våldsskildringar i rörliga bilder, inte minst sådana som innehåller våldsinslag bestående i sexuella övergrepp och sadism. Genom detta uttalande tar utskottet inte ställning till frågan om hur man i detalj i framtiden skall avgränsa begreppet våldsskildringar. Att helt förbjuda sådana bör inte komma i fråga med hänsyn till vikten av att man värnar om yttrandefriheten; våld är en del av verkligheten och den måste kunna skildras och dokumenteras.

En av de möjligheter som finns att tillgodose utskottets och motionärernas önskemål är att regler införs om förhandsgranskning även av videogram och filmer som sprids till allmänheten för privat bruk, dvs. i allmänhet genom uthyrning eller försäljning. Att det, om man väljer denna möjlighet, kan vara nödvändigt av praktiska skäl att göra undantag för exempelvis videogram som framställs i utbildningsyfte eller som reklam framgår av våldsskildringsutredningens rapport. Utskottet vill också framhålla att man kan göra skyldigheten till förhandsgranskning beroende av om uthyrning eller försäljning skall ske till barn och ungdom under viss ålder. Risken för "langning" torde dock vara icke obetydlig om en sådan lösning väljs.

En annan lagstiftningsmöjlighet är att man söker göra de regler som nu finns i videovåldslagen – och som innebär att man ingriper i efterhand med straffsanktioner – effektivare. Ett förslag med detta syfte har lagts fram i den lagrådsremiss som tidigare redovisats men som inte förelagts riksdagen av skäl som också redovisats i det föregående. Förslaget innebär att att man skulle införa föreskrifter om ensamansvar. Detta skulle i första hand åvila en särskilt utsedd ansvarig utgivare. Som våldsskildringsutredningen framhåller skulle möjligheterna till kontroll och ingripande härigenom underlättas, eftersom ingripanden inte skulle behöva föregås av tidsödande utredningar om vem som i en given situation är den ansvarige.

Slutligen bör här framhållas att, som framgår av våldsskildringsutredningens rapport, även andra möjligheter än de ovan redovisade huvudalternativen står tillbuds, då det gäller att lagstiftningsvägen angripa videovåldet. En kombination av de olika alternativen bör inte heller uteslutas.

Utskottet anser det angeläget att riksdagen så snart som möjligt får ta ställning i den här aktuella lagstiftningsfrågan. I vart fall på kort sikt torde

nämligen lagstiftningsåtgärder vara de åtgärder som i första hand är ägnade att motverka att barn och ungdomar får tillgång till icke önskvärda våldskildringar.

Då det gäller ställningstagandet till frågan om huruvida riksdagen nu bör vidta någon åtgärd med anledning av motionsyrkandena – i det följande behandlas dock bl.a. motion 1986/87:K123 yrkande 7 – vill utskottet emellertid också erinra om att, enligt vad utskottet inhämtat, våldsskildringsutredningen befinner sig i sitt slutskede och kommer att redovisa sitt huvudbetänkande före sommaren. Det förslag utredningen kommer att lägga fram kommer att grunda sig på det omfattande material som framkommit under remissbehandlingen av utredningen rapport Videovåld. Vid sina överväganden har utskottet kommit fram till att riksdagen – trots de skäl som talar för omedelbara åtgärder – inte bör föregripa de överväganden som sker inom utredningen. Utskottet vidhåller således den uppfattning som kommit till uttryck i ett tidigare yttrande till konstitutionsutskottet i förhandsgranskningsfrågan (KrU 1985/86:1 y), nämligen att det – innan ställning tas till frågan – krävs en ingående belysning av såväl vissa yttrandefrihetsfrågor som praktiska och ekonomiska frågor.

Utskottet vill i anslutning till detta konstaterande erinra om att den lagrådsremiss som föregått framläggandet av proposition 1986/87:151 innehåller ett förslag om införande av ett system med ansvarig utgivare för film och videogram. En lagteknisk lösning som innebär att ett system med ensamansvar införs för dessa medier har därför nära samband med frågan om huruvida det blir möjligt att få till stånd ett bättre grundlagsskydd för nya medier.

Vad utskottet anfört i det föregående innebär att utskottet avstyrker följande motioner, nämligen 1986/87:K125 (c), K404 (s), K409 (c), K412 (vpk), K421 (c) yrkande 2, K423 (c) yrkande 1, K424 (s), K425 (c), K426 (fp), K434 (m), 1987/88:K405 (s), såvitt avser lagstiftningsfrågan, K409 (s) yrkande 1, K415 (s), K421 (c), K423 (fp), K424 (fp), K425 (s), K428 (c) yrkande 1 och K430 (vpk) yrkande 1.

Frågan om innehållsredovisning på godkända filmer och videogram får anses omfattas av videovåldsutredningens uppdrag. Motionerna 1986/87:K423 (c) yrkande 2 och 1987/88:K428 (c) yrkande 2 avstyrks därför.

Utskottet avstyrker motion 1986/87:K123 (m) yrkande 7, såvitt yrkandet avser utskottets beredningsområde. Som närmare redovisats i det föregående vill motionärerna bl.a. att ett system med ansvarig utgivare för filmer och videogram skall införas redan nu och att bestämmelserna i videovåldslagen inte skall överföras till brottsbalken. Utskottet ansluter sig till bedömningen i propositionen och tillstyrker det däri framlagda förslaget i motsvarande del.

Utskottet vill beträffande åtgärder för att motverka skadeverkningar genom våldsskildringar i rörliga bilder ytterligare anföra följande.

Våldsskildringsutredningen har i sin rapport Videovåld berört även andra åtgärder än sådana som syftar till att minska tillgången på filmer och videogram som genom sitt innehåll kan leda till skadeverkningar hos åskådarna. Utskottet anser i likhet med utredningen att även insatser av främst attitydförändrande slag är viktiga. Vid remissbehandlingen har framförts en rad synpunkter i fråga om sådana insatser. Det finns anledning

utgå från att utredningen i sitt huvudbetänkande kommer att föra en utförligare diskussion och eventuellt lägga fram förslag även beträffande sådana. Med hänsyn härtill är utskottet inte berett föreslå att riksdagen nu tar något initiativ i här aktuellt avseende. Motion 1987/88:K405 (s) avstyrks därför, såvitt avser ökat stöd till informationsverksamhet. Utskottet anser sig likväl med hänsyn till frågans vikt böra anföra vissa synpunkter redan i detta sammanhang.

Det måste slås fast att föräldrar, förskola och skola – utöver ansvaret för en etisk fostran – har ett stort ansvar dels då det gäller att motverka att barn och ungdom får möjlighet att se våldsskildringar av här aktuellt slag, dels då det gäller att skapa en attityd till sådana skildringar som är ägnade att få barn och ungdom intresserade av skildringar av annat slag. På skolans område har under senare år vikten av en mediekunskap uppmärksamats. Utskottet anser att det är viktigt att sådan kunskap förmedlas. En förutsättning för att en sådan skall kunna meddelas är att lärarna själva har god kunskap på området och att denna kunskap fortlöpande upprätthålls. De måste ha en förmåga att lära sina elever att tolka bilder. I budgetproposition 1984/85:100 uttalade kulturministern – i ett avsnitt om kultur i skolan – bl.a. att man i skolans arbete bör utgå från bilden och bildspråket som en tillgång och inte från dess negativa verkningar (prop. bil. 10 s. 22). Utskottet kan i anslutning härtill nämna att olika projekt med barn och rörliga bilder har satts i gång med stöd av medel som anvisats för kultur i skolan, bl.a. ett pilotprojekt som genomförts i Vallentuna efter initiativ av Svenska filminstitutet. Av nämnda medel har också utgått stöd till ett skolbioprojekt som Folkets husföreningarna satt i gång och som nu vuxit till en etablerad verksamhet.

I anslutning till det sist anförda finns skäl erinra om att det över statsbudgeten utgår stöd till främjande av spridning och visning av värdefull film. Vidare har riksdagen efter förslag av regeringen för innevarande budgetår beräknat medel för att material för medieundervisning i skolan skall kunna utarbetas och för lokal fortbildning för lärare. Även för nästa budgetår föreslås att medel beräknas för dessa ändamål. Därutöver föreslås i budgetpropositionen att särskilda medel, 6 milj. kr., beräknas för filmkulturella insatser för barn och ungdom (se närmare om de redovisade insatserna i prop. 1987/88:100, bil. 10 s. 461). Kulturutskottet kommer att senare under våren behandla förslagen till insatser för nästa budgetår.

Enligt utskottets mening måste också den insats tas till vara, som såväl barn- och ungdomsorganisationerna som studieförbunden kan göra.

Utskottet vill också peka på att det finns goda möjligheter till insatser i övrigt på det lokala planet. Våldsskildringsutredningen erinrar om att i vissa fall har överläggningar mellan bl.a. företrädare för kommunala myndigheter, polisen, intresseorganisationer och videogramuthyrare lett till att lokala granskningsorgan har inrättats. Det finns exempel på att videogramuthyrare åtagit sig att endast hyra ut videogram som har godkänts av ett kommunalt granskningsorgan. I någon kommun har man valt att låta ett lokalt granskningsorgan kvalitetsmärka och således rekommendera vissa videogram. Det kan också nämnas att en kommun har en särskild mediekonsulent (Upplands Väsby).

Utskottet vill understryka angelägenheten av att förmedling av kvalitetsvi-

deo främjas. På senare tid har kvalitetsutbudet av videofilmer på den kommersiella marknaden ökat något. Det har på senare tid också framkommit uppgifter som tyder på att en viss självsanering i videobranschen förekommer. Även om detta är av värde, torde man dock – med hänsyn till de uppenbarligen mycket stora vinstintressen som finns inom branschen – inte böra knyta alltför stora förhoppningar till några mer långtgående resultat på denna väg.

På ett mera övergripande – och samtidigt ännu mer långsiktigt – plan kan kulturpolitiska insatser få betydelse för synen på våldet i samhället och därmed också på våldsskildringarna.

Stockholm den 1 mars 1988

På kulturutskottets vägnar

Ingrid Sundberg

Närvarande: Ingrid Sundberg (m), Ing-Marie Hansson (s), Catarina Rönning (s), Maja Bäckström (s), Karl Boo (c), Lars Ahlmark (m), Anders Nilsson (s), Sylvia Pettersson (s), Margareta Mörck (fp), Erkki Tammenoksa (s), Alexander Chrisopoulos (vpk), Claes Rensfeldt (s), Margareta Fogelberg (fp), Håkan Stjernlöf (m) och Stina Gustavsson (c).

Avvikande meningar

1. Bibehållande av videovåldslagen och införande av ansvarig utgivare för videogram

Ingrid Sundberg, Lars Ahlmark och Håkan Stjernlöf (alla m) anser att den del av utskottets yttrande som på s. 9 börjar med "Med hänsyn" och på s. 12 slutar med "motsvarande del" bort ha följande lydelse:

Med hänsyn till den av utskottet gjorda bedömningen av riskerna för skadliga effekter på framför allt barn och ungdom av våldsskildringar i rörliga bilder – och med utgångspunkt i de erfarenheter som finns bl.a. då det gäller tillämpningen av videovåldslagen och den filmgranskning som görs av statens biografbyrå – anser utskottet att ytterligare lagstiftningsåtgärder är nödvändiga. I överensstämmelse med vad som föreslås i motionen bör åtgärder komma till stånd som har till syfte att lagstiftningen på här aktuellt område efterlevs på ett effektivt sätt. Enligt utskottets mening är den ur olika synpunkter bästa lösningen att man i enlighet med vad som föreslås i motion 1986/87:K123 (m) inför en ordning i fråga om utkrävande av ansvar för brott mot videovåldslagen som överensstämmer med vad som gäller för utgivning av tryckta skrifter. Detta innebär bl.a. att en ansvarig videofilmsutgivare skall utses, att ansvaret i andra hand skall åvila den som sprider videogrammet samt att tryckfrihetsförordningens bestämmelser om rättegången i huvudsak skall vara tillämpliga. Förslagets närmare innebörd framgår av den

moderata reservationen till konstitutionsutskottets betänkande 1985/86:11. Det bör understrykas att yttrandefrihetsutredningen enhälligt förordat ett system med ansvarig utgivare för filmer och videogram. Utskottet anser således att den av utskottet föreslagna lösningen skapar möjligheter till effektiva ingripanden mot straffbar spridning av videogram. Lösningen innebär samtidigt att man inte utvidgar censurmöjligheterna i vår lagstiftning.

I enlighet med vad som föreslås i motionen bör videovåldslagen inte upphävas och därmed bör bl. a. inte heller olaga våldsskildring införas som ett nytt brott i brottsbalken.

Utskottet tillstyrker således motion 1986/87:K123 yrkande 7 i här aktuell del.

Utskottets ställningstagande innebär att det syfte som ligger bakom ett antal motioner tillgodoses, nämligen att skydda barn och ungdom mot våldsskildringar i rörliga bilder som kan vara skadliga. Motionerna är följande nämligen 1986/87:K125 (c), K404 (s), K409 (c), K412 (vpk), K421 (c) yrkande 2, K423 (c) yrkande 1, K424 (s), K425 (c), K426 (fp), K434 (m), 1987/88:K405 (s), såvitt avser lagstiftningsfrågan, K409 (s) yrkande 1, K415 (s), K421 (c), K423 (fp), K424 (fp), K425 (s), K428 (c) yrkande 1 och K430 (vpk) yrkande 1.

Frågan om innehållsredovisning på godkända filmer och videogram får anses omfattas av videovåldsutredningens uppdrag. Motionerna 1986/87:K423 (c) yrkande 2 och 1987/88:K428 (c) yrkande 2 avstyrks därför.

2. Omedelbar lagstiftning om förhandsgranskning av videogram

Karl Boo (c), Alexander Chrisopoulos (vpk) och Stina Gustavsson (c) anser att den del av utskottets yttrande som på s. 9 börjar med "Med hänsyn" och på s. 15 slutar med "på våldsskildringarna" bort ha följande lydelse:

Utskottet anser med hänsyn till den gjorda bedömningen om riskerna för skadliga effekter på framför allt barn och ungdom av våldsskildringar i rörliga bilder att det är oundgängligen nödvändigt att ytterligare lagstiftningsåtgärder sätts in. Utskottet anser att behovet av sådana åtgärder klart ådagalagts bl. a. genom vad som framkommit vid remissbehandlingen av våldsskildringsutredningens rapport Videovåld. Som exempel kan hänvisas till barnmiljörådets remissyttrande. Barnmiljörådet ställer frågan om våldsskildringar i videogram kan bli ännu värre och hårdare och anför att det nu är dags att få ett stopp på spridningen av våld med förråande och sadistiska inslag i videogram för att förhindra att utvecklingen blir än värre. Det kan till slut komma att bli en marknad som är nästan omöjlig att förändra. I dag är marknaden ändå överblickbar, anför det, och möjlig att påverka utan alltför stora kostnader. Barnmiljörådet understryker de positiva effekter en allmän förhandsgranskning av videogram skulle få. Myndigheten anser att införandet av en sådan förhandsgranskning skulle vara den mest effektiva metoden för att komma till rätta med utbudet av våldsskildringar. Myndigheten finner det märkligt att Sverige i motsats till Finland, Norge, Västtyskland och Storbritannien fortfarande saknar bestämmelser om en sådan granskning.

Enligt barnmiljörådets bedömning måste det bli mindre kostsamt för samhället att ha en samlad och samordnad förhandsgranskning än långdragna och dyrbara domstolsbehandlingar vid granskning i efterhand. Kontrollmöjligheterna beträffande efterlevnaden skulle också avsevärt förbättras.

Utskottet kan helt ställa sig bakom de synpunkter som sålunda redovisats. Synpunkterna speglar väl en opinion som efterhand vuxit sig allt starkare. Bl.a. har de politiska kvinnoorganisationerna krävt förhandsgranskning av videogram som sprids till allmänheten genom uthyrning eller försäljning.

Utskottet anser mot bakgrund av det anförda och i överensstämmelse med vad som föreslås i motionerna att en lagstiftning omedelbart bör komma till stånd som har till syfte att på ett effektivare sätt än den nuvarande lagstiftningen förhindra spridning av våldsskildringar i rörliga bilder. Detta kan bäst ske genom att regler införs om förhandsgranskning även av videogram och filmer som sprids till allmänheten för privat bruk, dvs. i allmänhet genom uthyrning eller försäljning. På sätt närmare redovisas i motion 1987/88:K421 (c) bör biografförordningens regler om godkännande, anmälning för granskning, förbudskort och tillståndskort, besvär m.m. gälla. I stället för föreskrifterna i 3 § i förordningen om vad granskningen skall avse bör bestämmelserna i 1 och 2 §§ videovåldslagen gälla. För filmer och videogram som är avsedda att visas offentligt föreslås ingen ändring. Konstitutionsutskottet bör göra den lagtekniska bearbetning av motionsförslaget som kan erfordras bl.a. med hänsyn till förslaget i propositionen om att videovåldslagens regler skall inarbetas i brottsbalken.

Genom utskottets ställningstagande tillgodoses syftet med följande motioner, nämligen 1986/87:K125 (c), K404 (s), K409 (c), K412 (vpk), K421 (c) yrkande 2, K423 (c) yrkande 1, K424 (s), K425 (c), K426 (fp), K434 (m), 1987/88:K405 (s), såvitt avser lagstiftningsfrågan, K409 (s) yrkande 1, K415 (s), K423 (fp), K424 (fp), K425 (s), K428 (c) yrkande 1 och K430 (vpk) yrkande 1.

Frågan om innehållsredovisning på godkända filmer och videogram får anses omfattas av videovåldsutredningens uppdrag. Motionerna 1986/87:K423 (c) yrkande 2 och 1987/88:K428 (c) yrkande 2 avstyrks därför.

Utskottet avstyrker motion 1986/87:K123 (m) yrkande 7, såvitt yrkandet avser utskottets beredningsområde. Utskottets ställningstagande i det föregående tillgodoser i princip motionärernas önskemål om effektivare lagstiftning på det här aktuella området.

Utskottet vill beträffande (= två stycken s. 7 och 8) detta sammanhang.

Det finns skäl att särskilt understryka att föräldrar, förskola och skola – utöver ansvaret för en etisk fostran och en attitydpåverkan – har ett mycket stort ansvar då det gäller att motverka att barn och ungdom ser våldsskildringar av här aktuellt slag. Detta kan ske på många sätt, inte minst genom att de nämnda grupperna ges möjlighet se videogram och filmer av hög kvalitet.

Beträffande föräldrarnas faktiska möjligheter att effektivt hindra sina barn att se olämpliga våldsskildringar finns dock skäl citera följande avsnitt av barnmiljörådets ovan angivna remissyttrande.

Det videocutbud som redan finns i handeln och möjligheten för barn och unga att få tillgång till grova våldsskildringar genom kamrater och obetänksamma

vuxna gör att många föräldrar har svårt att veta vad deras barn ser. Föräldrarna för en ojämn kamp mot marknadsförarna och kamrattrycket. De som vill hindra sina barn från att se grymma våldsskildringar har ofta svårt att göra det eftersom detta sker hemma hos någon annan kamrat och under dagtid när föräldrarna förvärvsarbetar.

Med detta citat vill utskottet framhålla att det inte är realistiskt att sätta alltför stor tilltro till föräldrarnas möjligheter att i praktiken hindra sina barn att se olämpliga videofilmer. Synpunkterna understryker således behovet av de av utskottet ovan förordade lagstiftningsåtgärderna.